

Främja eller förebygga?

En studie om fritidsgårdars roll i särskilt utsatta områden

Leo Theander
Theodor Crawford

Abstract

De senaste åren har debatten kring den kriminella verksamheten i utsatta områden växt sig större och större. I denna debatt diskuteras bland annat hur samhället ska komma åt roten till problemet. Något som ofta lyfts upp är vikten av att arbeta förebyggande, det vill säga att förhindra ungdomar från att begå brott, innan de ens har begått några. Med detta i åtanke utgår denna uppsats från en kvantitativ analys där vi undersöker fritidsgårdars roll i detta förebyggande arbete och om det går att se någon koppling mellan fritidsgårdars arbete och kriminaliteten i utsatta områden. Den studerar även hur fritidsgårdars arbete för att bekämpa brottslig verksamhet faktiskt ser ut. För att undersöka detta har vi med hjälp av tidigare forskning, eget insamlat material från BRÅ och SCB, samt en intervju med enhetschefen i ett särskilt utsatt område, studerat om det finns något samband dessa variabler emellan. Utfallet indikerar att fritidsgårdar har en betydande roll men att bristen av forskning gör det svårt att veta exakt hur stor betydelse de faktiskt har. En av de viktigaste orsakerna till att forskningen inte är till någon större hjälp är eftersom det inte går att veta hur brottsligheten hade sett ut om det inte fanns några fritidsgårdar.

Nyckelord: fritidsgårdar, kriminalitet, särskilt utsatta områden, ungdomar, finansiella resurser, differential association theory, närbyråkrater, aktivister
Antal ord: 9521

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
2. Frågeställning och syfte.....	6
3. Avgränsning.....	6
4. Bakgrund.....	7
4.1. Fritidsgårdar historia.....	7
4.2. Fritidsgårdar idag.....	9
4.3 Särskilt utsatta områden.....	11
5. Teori.....	12
5.1 Närbyråkraten.....	12
5.2 Aktivisten.....	12
5.3 Differential association theory.....	13
6. Metod.....	14
6.1. Kvantitativ analys.....	14
6.2. Intervju.....	14
7. Material och Analys	14
7.1Analys av European Journal on Criminal Policy & Research:s rapport	15
7.2 Analys av diagram och insamlad data från SCB	16
7.3 Analys av diagram från BRÅ	18

7.4 Intervju med enhetschef på Rinkeby-Kistas stadsförvaltning.....	20
7.5 Teoretisk analys av intervju.....	23
8. Diskussion.....	24
8.1 Fritidsgårdars roll i arbetet mot kriminalitet.....	24
8.2 Samband mellan fritidsgårdars arbete och begångna brott i utsatta områden....	25
9. Slutsats.....	28
10. Referenslista.....	29
11. Bilaga.....	32

1. Inledning

Enligt den Nationella Trygghetsundersökning, NTU från 2019 så rapporterades att 26,4% av den svenska befolkningen någon gång det senaste året har utsatts för något typ av brott inom kategorin ”brott mot enskild person”. Dessa brott innefattar bland annat sexualbrott, hot, trakasserier, personrån och misshandel. Denna siffra är en ökning från 2017, då andelen var 24,7%, det är även en ökning från 2016. Som åtgärd till denna utveckling kom regeringen i september 2019 med det så kallade ”34-punktsprogrammet” vars mål var öka tryggheten för människor runt om i landet och stoppa det grova våldet och nyrekryteringarna till gängen (34-punktsprogrammet, 2019) vilket är det största paketet någonsin mot gängkriminalitet i Sverige och består av åtgärder både på kort och lång sikt.

Parallellt med denna utveckling diskuteras givetvis alla möjliga sorters lösningar på problemet kring kriminalitet i landet, ett begrepp som återkommer är det om ”förebyggande arbete”. Idén om förebyggande arbete innebär just att samhället ska jobba förebyggande för att hindra ungdomar att hamna i kriminalitet redan vid en ung ålder. Arbetet kan bedrivas av ett flertal olika aktörer såsom organisationer, landsting, företag, polisen och kommuner. Det finns en mängd olika förebyggande åtgärder men den vi har valt att fokusera på i denna uppsats är arbetet som utförs av fritidsgårdar. Fritidsgårdar har historiskt och än idag setts som en förebyggande åtgärd i kampen mot kriminalitet och utanförskap, vilket vi återkommer till i bakgrunden.

I denna uppsats vill vi därför undersöka det eventuella samspelet mellan fritidsgårdar och kriminalitet i särskilt utsatta områden. Arbetet kommer att inledas med en bakgrundsdel där vi börjar med att beskriva fritidsgårdens utveckling från när de kom till till hur de ser ut idag, samt en bakgrund om de särskilt utsatta områdena i Sverige. Sedan går vi in på arbetets syfte och våra frågeställningar för att till sist komma in på den teoretiska delen, vad för material vi har använt oss utav och sedermera sammanfatta våra resultat med en avslutande diskussion.

2. Frågeställning och syfte

Syftet med uppsatsen är alltså att undersöka relationen mellan fritidsgårdar och brottsligheten i utsatta områden för att se om det finns något samspel de två emellan. En orsak till att frågan är så pass aktuell är eftersom att det råder en viss oenighet i frågan kring om fritidsgårdar faktiskt fungerar eller inte. Tesen vi utgår från är att det skulle kunna finnas ett samband mellan fritidsgårdars resurser och kriminalitet bland unga i särskilt utsatta områden. För att undersöka detta vill vi dels titta på hur fritidsgårdar arbetar, för att utifrån det se om det finns någon korrelation mellan fritidsgårdar och kriminalitet bland unga i särskilt utsatta områden, våra frågeställningar lyder därmed:

- ”Hur ser fritidsgårdar roll ut i arbetet mot kriminaliteten i särskilt utsatta områden?”

- ”Hur ser sambandet ut mellan andel begångna brott och fritidsgårdars resurser i särskilt utsatta områden?”

3. Avgränsning

Den kvantitativa undersökningen kommer att utgå från några av de särskilt utsatta områdena i storstäderna Stockholm, Göteborg, Malmö samt Botkyrka och Södertälje kommun. Vi har valt att avgränsa oss till just dessa storstäder eftersom vi gjorde bedömningen att informationen var otillräcklig kring andra, mindre kommuners kriminalitet och fritidsgårdsverksamhet. Sedan har vi även tagit hänsyn till utrymme och tid och valt att ha 2011 som utgångsår vad gäller de resurser som kommunerna tilldelar fritidsgårdar, samt de brott som har begåtts i dessa särskilt utsatta områden.

Vi har i denna studie valt att undersöka rån som begåtts mot målgruppen “under 18” utomhus. Detta på grund av att kunna säkerställa att det är den grupp som skulle vara av betydelse för fritidsgårdens verksamhet faktiskt undersöks, ungdomar som istället för att vara på en fritidsgård med vuxennärvaro är utomhus löper större risk för att bli utsatta för brott. Att vi använder oss av just rån utomhus är också för att det var en få tillgängliga måttenheter som vi kunde hämta från BRÅs databas där kriterierna; ungdom, utomhus och särskilt utsatt område kunde uppfyllas.

Vi har även utgått från en tidigare forskningsrapport som beskriver antal skjutningar som begås av män mellan 15-29, samt män mellan 15-29 som utsatts för en skjutning. Även om vi hade önska hitta motsvarande statistik på män under 18 så ser vi ändå denna rapport som

relevant då det fokuserar på unga och jämför sedermera med män över 30 som begått eller utsatts för en skjutning, vilket gör att det går att jämföra de två åldersgrupperna

När det kommer till undersökningsobjektet fritidsgårdar så undersöker vi kommunalt drivna fritidsgårdar, även om det finns privata aktörer också. Detta på grund av datan kring fritidsgårdars resurser grundar sig på kommunens statistik. Vi väljer att endast undersöka den kommunala finansieringen av fritidsgårdar på grund av svårigheten i att kontrollera övrig typ av finansiering.

En annan faktor som är relevant att ta hänsyn till är avgränsningen till fritidsgårdar som den enda orsaken till uppkomst eller nedgång av kriminalitet i utsatta områden. Vi är medvetna om att det finns en mängd andra orsaker som kan förklara detta men kommer i denna uppsats avgränsa oss till just fritidsgårdarnas eventuella påverkan.

4. Bakgrund

4.1 Fritidsgårdens historia

Fritidsgårdar är idag en naturlig del av vårt samhälle och samtliga kommuner i landet ger återkommande bidrag till fritidsverksamheter (SCB, 2019). Hans-Erik Olsson menar i sin bok *”Staten och ungdomens fritid – kontroll eller autonomi”* att startskottet kring den moderna typen av fritidsverksamhet går att spåra tillbaka till industrialiseringen då fler och fler flyttade från landsbygden till storstäderna för att börja jobba på fabriker. Men i och med att det var hela familjer som flyttade så var det en stor del av den nya populationen som blev sysslolösa på ett sätt de inte tidigare varit. Industrierbetet gjorde det omöjligt för föräldrarna att ta med sig barnen till jobbet och att anställa en barnflicka var någonting som arbetarklassen inte hade råd med. Det ledde till att barn till fabriksarbetare som varken gick i skolan eller arbetade fick se en mängd nya lockelser på gatorna i och med flytten till storstaden (Olsson, 1992, s. 47–49).

Det ursprungliga målet med fritidsgårdar var att hålla dessa barn borta från dessa lockelser men det var även ett sätt att ge barnen den uppfostran som ledarna i landet ansåg vara den ”rätta”. Ett annat mål var även att ge barn och ungdomar möjlighet att få en utvecklande och givande fritid utan att behöva vara aktiva i någon förening eller annan organiserad verksamhet. Denna oro av att barn och ungdomar träffades på dansbanor eller andra allmänna platser ledde till att många ansåg att samhället skulle lära ungdomar att utnyttja sin tid på ett mer meningsfullt och nyttigt sätt, det började därför utredas hur samhället kunde bidra till att främja ungdomsverksamheten (Andersson & Hansson, 1999). Fritidsgårdens primära syfte på

den här tiden var alltså samhällets vilja att kontrollera ungdomar som de ansåg var på en dålig bana, snarare än barnens behov av en välfungerande verksamhet (Olsson, 2008, s. 47-49).

Lösningen kom 1912 när Natanel Beskow grundade Sveriges första fritidsgård, som på den tiden kallades för "hemgård" (Olsson, 2008, s. 49)). Han hade fått inspiration från de så kallade "Settlement houses" i USA och England vars huvudsakliga syfte var att föra samman välbärgade och fattiga barn i utsatta områden. Syftet var att människor från den välbärgade medelklassen, frivilligt, skulle bo och hjälpa till i dessa hus för att komma i kontakt med fattigare ungdomar och på så sätt kunna byta tankar, idéer, erfarenheter och kulturer med varandra. Dessa "Settlement houses" kunde erbjuda hjälp med barnpassning, läxor och i vissa fall även sjukvård för att på så sätt förbättra människornas tillvaro i de mindre välbärgade områdena (Wade, 2005).

Hemgårdarna växte sig mer och mer populära runt om i landet och städer som Göteborg, Sundsvall och Stockholm öppnade några av landets första fritidsgårdar. Men när problemet med sysslolösa ungdomar blev ännu större bestämde sig makthavarna för att starta kommunala ungdomsgårdar för att på så sätt kunna garantera mer regelbundna öppettider och närvaro av personal. Gårdarnas syfte var precis det som hade eftersträfvats i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet, nämligen att hålla barn och ungdomar borta från gatan genom att sysselsätta, uppfostra och utbilda dem. Men i och med att fler och fler fritidsgårdar nu var offentliga och mycket mer organiserade så sågs dessa typer av hemgårdar som mer värdefulla än de gamla, mindre strukturerade och mindre kravfyllda fritidsgårdarna. Detta innebar att ungdomsgårdarna även skulle kunna vara ett sätt in i föreningslivet genom tidig lärdom om föreningar (Olsson, 2008).

Även om namnet har förändrats genom åren så har fritidsgårdar till stor del samma syfte idag som de hade när de grundades, det vill säga att hjälpa unga att göra rätt val i livet, utbilda dem, uppfostra dem och sysselsätta dem. En stor skillnad i dag är dock fritidsgårdarnas egna makt och ansvar över sin verksamhet. När kommunala fritidsgårdar började dyka upp under slutet av 1930-talet så var det just kommunen som finansierade dem, men även ansvarade för verksamheten. Idag är det fortfarande kommunerna som står för kostnaderna men varje fritidsgård får bestämma vad för typ av verksamhet de vill ägna sig åt och specialiserar sig därmed inom olika områden.

4.2 Fritidsgårdar idag

Under 1990-talet skedde några drastiska förändringar kring hur fritidsgårdsarbetet fungerar. Dels samlokalisades många gårdar med skolan, och de bedrevs mer eller mindre parallellt. En annan förändring var att målgruppen ändrades till allt äldre ungdomar (Forkby m.fl. 2008, s. 18).

Denna förändring går att argumentera för var början på det dilemma som fritidsgårdar, och framförallt fritidsledarna och pedagogerna, står inför än idag. Det handlar om huruvida de ska försöka nå en så bred målgrupp som möjligt och arbeta för att samtliga individer ska få en bra tillvaro på fritidsgården, eller om de ska koncentrera sina resurser på de socialt utsatta grupperna i samhället som ligger i en eventuell riskzon för kriminalitet och utsatthet. Detta svåra val leder i sin tur in till ytterligare ett dilemma, nämligen formen på fritidsgårdsverksamheten, vilket innebär en antingen *förebyggande* eller *främjande* verksamhet. Traditionellt har syftet med fritidsgårdar varit att främja dess besökare. Målet har varit att utbilda, uppfostra och sysselsätta ungdomarna, alltså utveckla dem och förbereda dem inför vuxenlivet. Men på senare år har arbetet mer och mer börjat benämnas som förebyggande, det vill säga att de riktar in sig på ungdomar som ligger i någon viss typ ”riskzon”. Denna uppdelning är dock svår att göra eftersom främjande och förebyggande arbete till stor del går hand i hand, inte minst på fritidsgårdar. Även om arbetet de senaste åren till en början varit förebyggande så började fritidsgårdar locka till sig ungdomar som föredrog deras verksamhet framför skolans, och på så sätt har fritidsgården även fungerat även som främjande verksamhet (Forkby 2008, s. 19).

Ytterligare ett perspektiv på fritidsgårdens roll i samhället idag beskrivs av Leif Berggren i *”Mötesplatser för unga - aktörerna, vägvalen och politiken”*, han menar att fritidsgårdar bidrar till ”socialisationen” mellan unga och vuxna. Berggren beskriver ”socialisation” som ”en livslång process där kunskaper, normer, värderingar, attityder, handlingsmönster samt roller överförs till oss”. De som arbetar på fritidsgårdarna har alltså ett stort ansvar att gå ungdomar tillmötes och på så sätt skapar ungdomarna en relation till en vuxen vilket i sin tur förbereder dem inför vuxenlivet (Berggren, 2008, s. 140-146).

Berggren fortsätter sedan med att berätta vad nedläggningar av fritidsgårdar kan få för konsekvenser för samhället när han beskriver hur tre fritidsgårdar i området Bifrost i Mölndal lades ner i slutet av 1990-talet. Kommunen ville spara pengar och bestämde sig för att lägga ner tre stycken fritidsgårdar vilket visade sig få extremt negativa konsekvenser för området. Ungdomarna gick miste om en naturlig samlingsplats där de kunde umgås och få kontakt med vuxna. Problemen ökade och det visade sig snabbt att det alla efterfrågade var en fritidsgård

för att kunna stabilisera den rådande stämningen i Bifrost; fritidsgården stod för ordning i området och fick en symbolisk innebörd för samtliga boendes i Bifrost, inte bara ungdomarna. Berggren menar att fritidsgården var en naturlig del av samhället och att om den försvann så förändras hela lokalsamhället (Berggren, s. 140-146, 2008).

Men alla delar inte samma positiva syn av fritidsgårdar. I forskningsrapporten "Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context" beskriver författarna Joseph L. Mahoney och Håkan Stattin deras syn på de svenska fritidsgårdarna. De börjar med att dela upp ungdomsaktiviteter mellan strukturerade och icke-strukturerade där strukturerade aktiviteter exempelvis kan vara att spela i ett fotbollslag eller sjunga i kör, medan icke-strukturerade innebär aktiviteter där barnen inte utvecklas inom något särskilt område eller har några vuxna som övervakar och ställer krav på barnen. De placerar sedan fritidsgårdar i området icke-strukturerade aktiviteter eftersom barnen där får välja fritt vad de vill ägna sin tid åt och inte har någon tydlig vuxen ledare som kan hjälpa dem att utvecklas.

Författarna menar vidare att bland dessa icke-strukturerade aktiviteter överrepresenteras ungdomar som har ett avvikande beteende från samhällets normer och att fritidsgårdar till följd av det ger möjlighet för ungdomar att umgås med andra ungdomar som har samma antisociala beteende som en själv. De menar också att yngre barn löper risk att umgås med äldre ungdomar som skulle kunna utnyttja de yngre på ett negativt sätt genom att exempelvis rekrytera dem till kriminella kretsar. Även föräldrar kan få det svårare att övervaka sina barn som besöker fritidsgårdar på grund av icke-strukturerade aktivitetens spontanitet, barnen kan gå till fritidsgården mer eller mindre när de vill. Mahoney och Stattin menar alltså att deltagande i icke-strukturerade aktiviteter ökar risken för antisocialt beteende hos ungdomar som ligger i riskzonen för ett sådant (Mahoney & Stattin, 2000) och argumenterar istället för att strukturerade aktiviteter är att föredra eftersom att ungdomarna där får möjlighet att utvecklas inom de områden de vill bli skickligare i och har tydliga vuxna ledare som besitter en expertis inom just den aktiviteten som utförs (Mahoney, 2001).

Ett annat perspektiv som är relevant i sammanhanget är hur ungdomar själva ser på fritidsgårdar idag. I undersökningen "*Ung livsstil Malmö- En studie av ungdomar i högstadiet*" av Ulf Blomdahl m.fl så har högstadiungdomar i Malmö frågats om vilken typ av fritidsverksamhet som Malmö stad i första hand ska satsa på. Resultatet visar att ungdomar i första hand, 47% av de tillfrågade, vill att det ska tillföras mer resurser till idrottsverksamhet i form av föreningar och idrottsanläggningar. Alternativet "fritidsgårdar/liknande mötesplatser för unga" hamnar på tredje plats med 26% efter kultur som 27% av ungdomarna hellre ser att kommunen satsar på (Blomdahl m.fl, 2017 s.18). Eftersom rapporten endast behandlar Malmö så bör man inte generalisera resultatet i alltför stor utsträckning men det

visar ändå en tendens till att intresset och efterfrågan för fritidsgårdar minskar. Rapporten tar även upp hur besökarantalet har minskat från 1996 då siffran på personer som besökt fritidsgård minst 1 gång under de senaste 4 veckorna var 41%. I dag är motsvarande andel 32 % i Malmö (Blomdahl m.fl, 2017, s.104).

4.3 Särskilt utsatta områden

I polisens rapport "*Utsatta områden- Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen*" från 2017 så definieras ett utsatt område som ett geografiskt avgränsat område som kännetecknas av låg socioekonomisk status samt att kriminellas påverkan på lokalsamhället är påtaglig. Denna påverkan kan verka genom direkta påtryckningar som exempelvis hot eller utpressning eller indirekta som offentliga våldshandlingar eller offentlig narkotikahandel. Vidare så utgörs de kriminellas inverkan av den sociala kontexten i området snarare än deras uttalade vilja att erhålla makt och kontrollera lokalsamhället. (Polisen, 2017 s.10). Boendesituationen för många i området är dessutom ofta trång och familjer får gemensamt bo på en liten yta i jämförelse med deras storlek.

I denna uppsats ligger fokus på begreppet "särskilt utsatt område" dels för att avgränsa till en mindre och mer lättöverskådlig urvalsgrupp och för att visa hur situationen ser ut i de områden som är mest uppmärksammade i den publika debatten. Ett särskilt utsatt område inbegriper samma komponenter som ett utsatt område men med tillägget att den kriminella närvaron lett till en utbredd obenägenhet från den lokala befolkningen att medverka i rättsprocessen. Situationen leder till att polisens arbete blir svårt att utföra och i längden leder det till en normalisering bland både boende och poliser i området som inte uppfattar den rådande situationen och hur allvarligt den faktiskt är. I de särskilt utsatta områden så kan det även existera parallella samhällsstrukturer som i detta sammanhang definieras som "ett tillstånd av social ordning" som kan tillgodose behov genom alternativa lösningar parallellt till det lagstadgade samhällssystemet och samhällsfunktionerna" (Polisen, 2017 s.32). Läget i dessa områden anses vara akut enligt polisen.

I dokumentet "Kriminell påverkan i lokalsamhället En lägesbild för utvecklingen i utsatta områden" så framkommer det att det finns 22 områden i Sverige som får titeln särskilt utsatta områden. En minskning med ett från 2017.

Verksamheten i de områden som klassificeras som särskilt utsatta ska bedrivas med särskild prioritering enligt Polismyndigheten själva men enligt deras internrevision "*Granskning av särskilda satsningar - utsatta områden*" från 2018 där de granskar särskilda satsningar i särskilt utsatta områden så är inte uppfattningen denna. De som arbetar i yttre verksamheten

anser inte att det tillförts extra resurser till dessa områden. Vidare så går det inte att utläsa av tillgänglig personalstatistik om det faktiskt ökat mängden arbetande i utsatta områden enligt polisens internrevision (2018 s.9). Dock kan man konstatera att resurserna i absoluta tal minskade 2017 från 7 057 till 6 785 poliser i ingripandeverksamheten (Ombildningen till en sammanhållen polismyndighet Slutrapport 2018, s.49).

5. Teori

5.1 Närbyråkraten

Inom offentlig förvaltning så finns det en mängd offentliga tjänstemän som innehar olika typer av roller och arbetsuppgifter. En av dessa tjänstemannatyper som beskrivs av Hysing och Olsson i boken *"Tjänstemän i politiken"* från 2012 är *närbyråkraten*. Det som särskiljer närbyråkraten från andra typer av byråkrater är hur de i sitt arbete dagligen kommer i direkt kontakt med medborgare. Närbyråkraten har dessutom relativt fritt handlingsutrymme i sin tjänsteutövning trots att de befinner sig långt ifrån beslutsprocesser vilket resulterar i att det är närbyråkraten som applicerar den politik och de bestämmelser som kommer från högre instanser. I slutändan kan man alltså argumentera för att det är närbyråkraten som formar de tjänster och den politik som medborgare får ta del av (Hysing & Olsson, 2012 s.70-71).

Ur ett förvaltningsperspektiv så kan man analysera fritidsgårdspedagoger och hur deras arbete går att applicera på rollen som närbyråkrat. När det kommer till punkten angående direktkontakt med medborgare så faller det tydligt inom ramen för vad som innefattar pedagogernas arbetsuppgifter.

5.2 Aktivisten

En annan tjänstemannatyp som Hyssing och Olsson tar upp som går att applicera på fritidspedagoger och andra tjänstemän inom fritidsrelaterad administration, är aktivisten. Det som utmärker aktivisten är hur den i sitt arbete med administration gör detta utifrån ett personligt engagemang. Aktivisten arbetar bortsett för en bättre vardag för sina klienter också med hur utformningen av detta arbete ska se ut, vilket liknas vid en politisk aktör (Hysing & Olsson, 2012, s.106-107). Just denna beskrivning av de tjänstemän som arbetar med fritidsverksamhet kanske är överdriven då mycket av den generella styrning som de omfattas av kommer från högre instanser. Dock så blev det tydligt i intervjun vi genomfört, som återfinns i "Material och analys", att de fritidspedagoger som omfattas av Rinkeby-Kistas förvaltning är involverade i delar av den enskilda styrningen vilket kan liknas vid aktivistens involvering i verksamhetens utformning.

5.3 Differential association theory

När kriminalitet diskuteras i uppsatsen så baseras det likt annan modern forskning till stor del på Edwin Sutherlands teorier om "Differential association theory" som först lanserades i boken "Principles of Criminology" från 1939. Det som teorin grundar sig i är hur en individ lär sig att bli kriminell. Individen kommer att välja en kriminell väg i livet före en icke-kriminell när fördelarna överväger nackdelarna, samt hur kriminella mönster lärs in av personer i ens omgivning. Sutherland listar nio punkter som förklaringsmodell till hur en person blir kriminell:

1. Brottsligt beteende är inlärt.
2. Brottsligt beteende lärs in genom att interagera och kommunicera med andra individer
3. Den främsta inlärningsprocessen sker genom intima personliga grupper
4. När brottsligt beteende lärs in, inkluderar inläringen a) tekniker att begå brott, vilka ibland är mycket komplicerade och ibland mycket enkla och b) specifika inriktningar för motiv, drivkrafter, rationaliseringar och attityder.
5. De specifika inriktningarna för motiv och drivkrafter lärs in genom definitioner av lagen som fördelaktiga respektive ofördelaktiga
6. En person blir brottslig om fördelaktiga definitioner för att bryta mot lagen överväger ofördelaktiga definitioner för att bryta mot lagen
7. "Differential association" varierar i frekvens, varaktighet, prioritet och intensitet
8. Inlärningsprocessen av brottsligt beteende genom association med kriminella och anti-kriminella mönster inkluderar alla de mekanismer som är närvarande vid all annan typ av inläring
9. Eftersom brottsligt beteende är ett uttryck för allmänna behov och värderingar, förklaras det inte med dessa behov och värderingar eftersom icke-kriminellt beteende är ett uttryck för samma behov och värderingar. (Principles of criminology, Sutherland & Cressey 1955, s. 77)

Med denna teori i åtanke blir det enklare att förstå hur kriminaliteten faktiskt är uppbyggd och hur människor blir indragna i den. Eftersom att särskilt utsatta områden har en högre grad av kriminalitet så skulle denna teori kunna förklara varför det kommer sig och hur rekryteringen går till. Det är av särskilt intresse för oss då en del av rekryteringen faktiskt kan äga rum å själva fritidsgårdarna (Lindström, 2020)

6. Metod

6.1 Kvantitativ analys

Studien genomförs i två steg. Vi kommer börja med att göra en kvantitativ analys genom att samla in data från olika utsatta områden i Sverige samt de fritidsgårdar som befinner sig i dessa områden där vi kommer att undersöka fritidsgårdars tilldelade resurser per kommun, antal rån begångna utomhus i dessa kommuners utsatta områden och antal skjutningar begångna av män mellan 15-29 år. Detta utifrån insamlat material från SCB och BRÅ, data från polisen, samt en tidigare forskningsrapport. Detta hoppas vi ska kunna hjälpa oss att hitta ett eventuellt samband mellan de satsningar som görs på fritidsgårdar i utsatta områden och den kriminella verksamheten som finns på dessa platser.

6.2 Intervju

Den andra delen kommer att bestå av en semi-strukturerad intervju med enhetschefen på Rinkeby-Kistas stadsdelsförvaltning, Stefan Lindström som har arbetat med förebyggande arbete och fritidsgårdar i 38 år. Semistrukturerad innebär här att vi själva har valt frågorna som ställs men låter samtidigt intervjukandidaten själv prata om de ämnen han anser viktiga att ta upp, vi ställer sedan följdfrågor om delar som vi anser är väsentliga. Frågorna vi valt att ställa tar avstamp i de tre teorierna som studien använder sig av, för att exempelvis undersöka om fritidspedagoger stämmer in på tjänstemannatypen närbyråkrat och/eller aktivist. Vi kommer senare att analysera intervjun utifrån de valda teorierna och diskutera kring resultaten i diskussionsdelen. Intervjun genomfördes på Rinkeby-Kistas stadsdelsförvaltning i Kista där vi träffade honom den 3 januari 2020. Med denna intervju har vi kunnat få svar på frågor kring fritidsgårdars operationella insatser och konkreta åtgärder för att förebygga kriminalitet och främja ungdomar.

7. Material och Analys

Huvudmaterialet utgår från en tidigare forskningsrapport, samt data från Brottsförebyggande rådet och Statistiska Centralbyrån där vi använder oss av statistik som visar på utveckling och begångna brott i de särskilt utsatta områden vi valt att rikta in oss på. Vi använder oss även av

teorierna differential association theory, närbyråkraten och aktivisten i analysen och diskussionen.

Analysen grundar sig i hur sambandet ser ut mellan fritidsgårdarnas resurser i form av kommunalt stöd från 2011-2018 samt hur brottsutvecklingen sett ut i de utvalda områdena under samma period. Det kommunala stödet kommer från SCB:s statistikdatabas och brottsstatistiken från BRÅ:s databas. Det hade varit idealt att antingen endast ha kommuner eller endast ha särskilt utsatta områden som variabler men i och med att BRÅ och SCB inte hade varandras motsvarande variabler så blev det omöjligt.

Vi väljer att undersöka hur kommunala resurser till fritidsgårdar fördelats från 2011-2018 och om det finns ett samband mellan dessa och brottsligheten i samma områden. Anledningen till att vi väljer att undersöka tilldelade resurser och hur resultatet av de förhåller sig till brottsligheten är för att finansiella resurser är ett tydligt mått på hur en kommunalt driven fritidsgård kan bedriva sin verksamhet. Vidare så visar just tilldelade resurser hur angelägen verksamheten och deras arbete är för kommunen och staten. För fritidsgårdar ökade resurser så kan det vara ett tecken på att verksamheten de utför är viktigt och att kommunen vill öka deras möjligheter att utföra detta arbete och minskade resurser kan vara ett tecken på att kommunen anser att deras resurser är bättre att användas på andra områden.

7.1 Analys av European Journal on Criminal Policy & Research:s rapport

För att försöka se ett samband mellan fritidsgårdar och kriminalitet har vi bland annat valt använda oss av kriminologen Joakim Sturups m.fl. rapport från 2018: *"Increased gun violence among young males in Sweden: a descriptive national survey and international comparison"*. Rapporten behandlar vapenvåldet bland unga män i Sverige och fokuserar på åldersspannet 15–29. I och med att fritidsgårdars besökare är under 18 så hade det varit optimalt för oss med data för brott begångna av minderåriga, men vi tycker trots det att denna rapport återspeglar och beskriver vapenvåldet bland unga på ett sätt som gör det användbart för oss i och med att den så tydligt återger den unga befolkningens del i vapenvåldet.

I rapporten jämför författarna andel vapenvåldsutövare bland grupperna 15–29 år och 30 år eller äldre mellan åren 1996 och 2015. De delar även upp skjutningarna i två kategorier; dödligt eller icke-dödligt utfall. Det blir uppenbart att det har skett en drastisk ökning i risk för att män mellan 15 och 29 år ska begå både dödliga och icke-dödliga skjutningar. Genomsnittet per 100 000 invånare att genomföra en dödlig skjutning ökade från 1.0 till 7.0, samt från 3.0 till 12.0 för de icke-dödliga skjutningarna mellan åren 1996-2015. Jämför man detta med männen över 30 så har den andelen förövare per 100 000 invånare legat stadigt runt eller strax under 1.0 sedan 1996, både vad gäller skjutningar med dödligt och icke-dödligt

utfall. Detta visar att risken för unga män att begå våldsbrott med hjälp av skjutvapen har ökat markant de senaste 20 åren, framförallt om statistiken jämförs med män över 30.

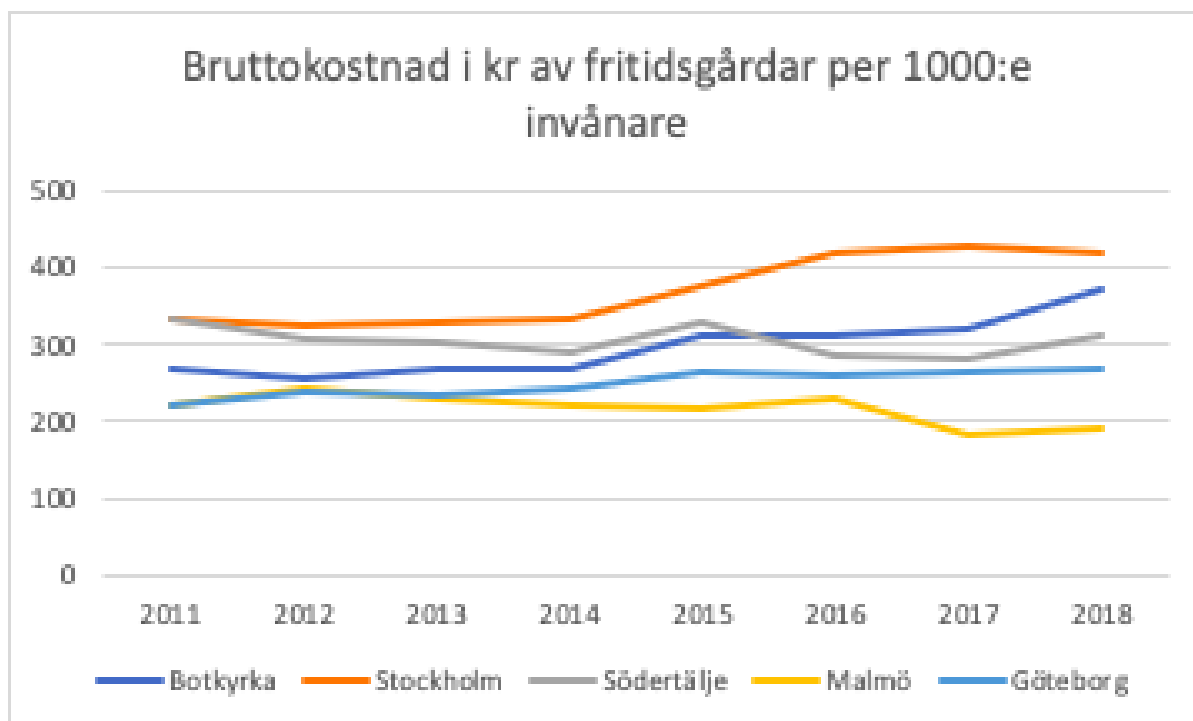
Men rapporten behandlar inte bara andel förövare utan undersöker också brottsoffren. Materialet består här av samma parametrar som den tidigare framställningen som behandlas i stycket ovan; dödliga och icke-dödliga skjutningar, åldrarna 15–29, genomsnittet per 100 000 invånare och tidsspannet 1996 och 2015. Syftet är här att framställa åldrarna på de som faller offer för vapenvåldet. Andel som blivit offer av dödligt våld gick från 0.3 till 1.5 och de som utsattes för icke-dödliga skjutningar ökade från 0.8 till 3.7. Båda dessa kategoriers förändring motsvarar ungefär en femdubblad ökning så det blir uppenbart att det inte bara är bland förövarna som andel unga har ökat de senaste 20 åren, utan även bland brottsoffren. Även här syns en markant skillnad mellan andel unga och andel över 30 år. Under 1990-talets slut så löpte män under 30 lika stor risk att bli skjuten till döds som män över 30 år, idag är det fyra gånger större risk att en man mellan 15–29 blir skjuten till döds än en man över 30.

Sturups rapport beskrivs alltså vapenvåldet bland unga män och behandlar både offer och förövare. Även om materialet kanske inte är helt optimalt för vår undersökning så ser vi det ändå som användbart då det tydligt visar att unga män begår en majoritet av skjutningarna i Sverige och även är de som faller offer för skjutningar i högst grad. Denna data i kombination med annat material tror vi kommer att hjälpa oss se ett eventuellt samband mellan kriminaliteten och antal fritidsgårdar i särskilt utsatta områden (Sturup m.fl. 2018).

En möjlig förklaring till denna drastiska ökning av vapenvåld bland unga går att finna i Sutherland's differential association theory, som i punkt 2 och 8 bland annat hävdar att brottsligt beteende föds ur interaktion och kommunikation med kriminella. Det är därför möjligt att göra kopplingen att ett ökat antal brottsliga individer skulle kunna leda till att fler unga individer kommer i kontakt med kriminella och genom denna interaktion själva faller in i kriminalitet. Ett ökat antal brottsliga individer innebär alltså i teorin en ökad risk för att unga rekryteras av kriminella genom interagerande och kommunikation med dessa.

7.2 Analys av diagram och insamlad data från SCB

En av huvuddelarna i uppsatsen är att se över fritidsgårdarna i särskilt utsatta områden, men i och med att vartenda särskilt utsatt område har minst en fritidsgård så ansåg vi det mer relevant att istället titta på hur mycket kommuner satsar på de kommunala fritidsgårdarna runt om i landet. För att ta reda på det använde vi oss av SCB:s statistikdatabas och fick på så sätt fram kommuners bruttokostnad av fritidsgårdar per 1000:e invånare. Vi har framställt resultaten i diagrammet nedan (SCB, 2019).

Vi har valt att titta närmare på kommunerna Stockholm, Malmö, Göteborg, Södertälje och Botkyrka eftersom de är de fem största kommunerna med särskilt utsatta områden och genom statistikdatabasen ta reda på hur mycket vardera kommun lägger på fritidsverksamheten. Genom detta hoppas vi kunna se om det finns någon korrelation mellan kommuner som satsar mycket eller lite pengar på fritidsverksamheten och andel brott som begås av, samt drabbar unga, i den kommunen. Hypotesen vi har är, som tidigare nämnts, att det finns ett samband mellan mängd pengar som satsas på fritidsgårdar och mängd brott i särskilt utsatta områden.

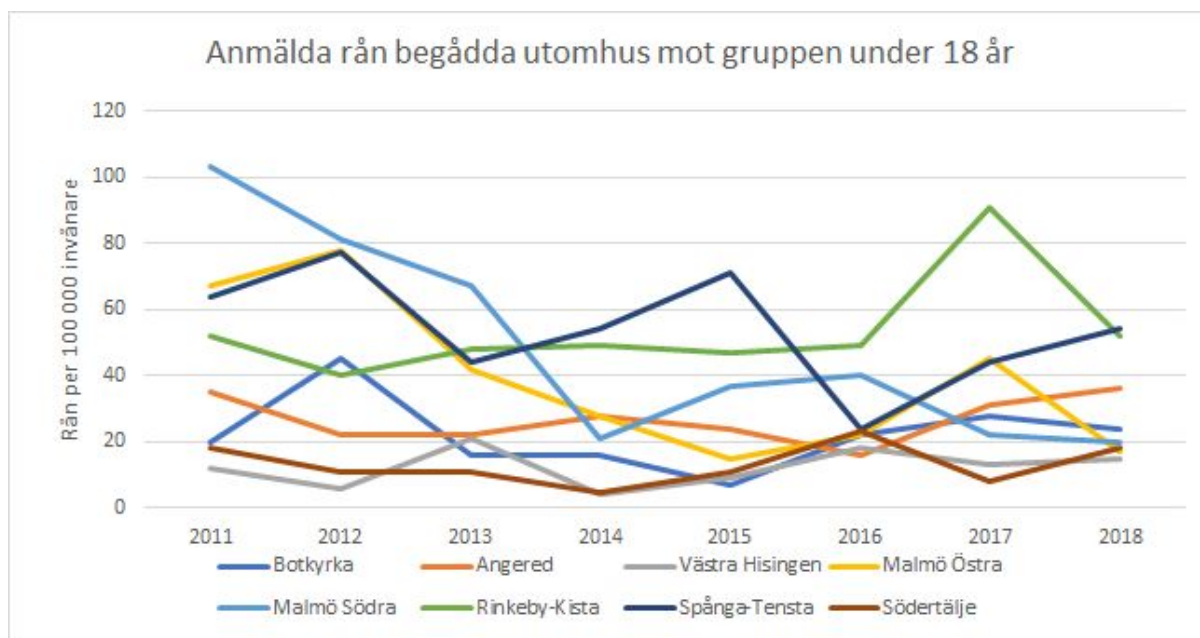
Vi har även gjort uträkningen att genomsnittskostnaden som hela Sverige lägger på fritidsgårdar är cirka 306 kr per 1000:e invånare. Utefter den siffran kan vi konstatera att både Malmö och Göteborg lägger mindre pengar på sin fritidsgårdsverksamhet än det generellt görs i Sverige. I diagrammet finns det inget som sticker ut vid första ögonkast utan samtliga kommuners bruttokostnad för fritidsgårdar ligger på ungefär samma nivå som för fem år sedan, med en stadig ökning. Den enda kommunen som faktiskt har minskat sin satsning på fritidsgårdar är Malmö som satsar mindre pengar idag än vad de gjorde 2016. Detta skulle kunna tolkas som lite märkligt i och med att Malmö är den kommunen i Sverige som haft störst problem med skjutningar och gängkriminalitet de senaste åren och en kan därför tycka att de borde satsat mer pengar på att arbeta förebyggande. Diagrammet visar dock samtidigt att satsningar på fritidsgårdar har en uppåtgående kurva från och med 2017 och att 2017 var året som minst pengar satsades på fritidsgårdar. 2017 var även året med flest bekräftade skjutningar i Malmö (Polisen, 2018).

7.3 Analys av diagram och insamlad data från BRÅ

Vi har valt att använda oss av antalet anmälda rån mot personer under 18 år som skett utomhus per 100 000 invånare som mått på brottslighet i de särskilt utsatta områdena. Detta mått blev i sammanhanget det mest tydliga som gick att få fram från BRÅs databas och som gick att säkerställa att det var unga människor som var inblandade, vilket vi är intresserade av med hänsyn till eventuella besökare till fritidsgårdar. Som motivering till att det är sannolikt att båda parter som är involverade i rånet är unga bygger på BRÅs rapport "*Personrån- En studie om vilka som utsätts, om brotten samt om riskfaktorer för rån bland unga*" från 2016.

“Åldern på gärningspersonen uppskattas till under 25 år i en majoritet av polisanmälningarna (68 procent). I NTU i undersökningarna sammantagna är siffran likartad (65 procent). Denna andel har minskat en del under perioden i huvudsak på grund av att andelen gärningspersoner som i NTU bedöms vara under 18 år nära halverats (från 29 till 17 procent) (tabell B14 i bilaga 1).”

Med hänsyn till detta så kan man göra antagandet att gärningspersonerna vid rån mot gruppen "under 18 år" antagligen också är unga och åtminstone är under 25 år, då genomgående sedan 2005 så har den mesta aktiva gärningspersonen vid rånhändelsen varit i åldersspannet 18-24 (BRÅ, 2016 s.92). Dock så ska man ta hänsyn till att detta bygger på offrens uppskattningar av gärningspersonens ålder. Vidare så är det i sammanhanget värt att notera att den grupp av gärningspersoner som är under 18 faktiskt har minskat under perioden 2005-2013. Rapporten bygger också på data från 2005-2013 så vi undviker att uttala oss för mycket om hur situationen har utvecklats sedan dess med hänsyn till just denna rapport.

Generellt är det svårt att uttala sig kring om att det finns en tydlig trend bland rånen då perioden inte är särskilt lång. De områden där man kan se en betydlig förändring är i Malmöområdet där det gått från en relativt hög frekvens till att man kan urskilja en någorlunda minskning de senaste åren, vilket eventuellt skulle motsäga vår tes om att det finns ett samband mellan fritidsgårdar resurser och kriminaliteten i särskilt utsatta områden. I Rinkeby-Kista i synnerhet ser man en ökning mellan 2016 och 2017. Vidare så har Spånga-Tensta det högsta snittet med 54 rån anmälda under perioden att jämföra med det genomsnittliga för alla tillsammans som ligger på 33,75. Trots att Stockholms kommun är den kommun som spenderat mest på fritidsgårdar de senaste åtta åren så har båda två av stockholmsområdena i undersökningen haft det högsta snittet av anmälda rån med 54 i Spånga-Tensta respektive 53,5 för Rinkeby-Kista (Dataset rån utomhus, 2020).

Vidare så går det att observera att snittet av anmälda rån utomhus mot ungdomar i hela landet per 100 000 invånare under samma period låg på 12,625, vilket stärker vår tes om att rån som enhet för att mäta brottsligheten i särskilt utsatta områden är relevant (Dataset hela Sverige, 2020).

Denna höga grad av brottslighet i särskilt utsatta områden går bland annat att förklara genom punkt 6 i Edwin Sutherland's "Differential association theory" som menar att en person blir brottslig om det blir mer fördelaktigt att bryta mot lagen än att följa den. I bakgrunden behandlar vi bland annat de omständigheter som kännetecknar särskilt utsatta områden, såsom låg socioekonomisk status och parallella samhällsstrukturer. Med detta i åtanke kan vi

förklara att unga i särskilt utsatta områden väljer att gå den kriminella vägen istället för den lagenliga, på grund av att fördelarna i den förstnämnda överväger nackdelarna.

Precis som i punkt 7.1 går det också att hänvisa till Sutherland's punkter 2 och 8 som menar att brottsligt beteende lärs in genom interaktion, association och kommunikation med kriminella individer. Diagrammet ovan indikerar att kriminaliteten i särskilt utsatta områden är hög och på en relativt konstant nivå. Detta innebär i teorin att andel unga som riskerar att dras in i kriminalitet ökar i och med den höga grad av kriminella individer som redan finns i området.

7.4 Intervju med enhetschef på Rinkeby-Kistas stadsförvaltning

Vi har även genomfört en intervju Stefan Lindström som har arbetat som enhetschef på avdelningen "Förebyggande arbete och social service" på Rinkeby-Kistas stadsdelsförvaltning i 38 år. Han ansvarar för diverse projekt för unga i området och har kontakt med alltifrån 10-åringar som de vill arbeta förebyggande med, till vuxna som stadsdelsförvaltningen försöker hjälpa att skaffa arbete åt eller med universitetsansökningar. Rinkeby-Kista är ett särskilt utsatt område i Stockholms kommun med 1600 ungdomar som står utanför arbetsmarknaden eller studier, lika många tjejer som killar vilket var en överraskning för dem. Det finns 4 ungdomsgårdar i fyra av Rinkeby-Kistas stadsdelar, alla är extremt välbesökta verksamheter och sticker ut i antal besökare både runt om i Stockholm men även i landet. Detta tror Lindström beror på hur det ser ut socioekonomisk i området, med föräldrar som är låginkomsttagare och inte har råd med dyra fritidsaktiviteter åt barnen. Han tror även att det är en tradition i dessa typer av områden för ungdomar att umgås på fritidsgårdar istället för hemma hos varandra i och med att många bor väldigt trångt med många syskon och inte får plats att ha över kompisar.

- *I Stockholm så har resurstilldelningen till fritidsgårdsverksamheten ökat från 2011 till 2018, påverkar det era förutsättningar att ha såpass många besökare som ni har?*

"Jag tror att vi skulle ha haft ganska många besökare ändå, däremot får vi mer verktyg att jobba med om vi har en god ekonomi. Vi på Rinkeby-Kista har haft en väldigt god ekonomi under väldigt lång tid, det går inte att sticka under stolen med. Men vi har å andra sidan väldigt många ungdomar, så det behövs. Dock är inte budgeten för själva verksamheten fantastisk, utan mycket äts upp av personalkostnader, hyra av lokaler och övriga fasta kostnader".

- *Vad är det politikerna förväntar sig av denna typen av verksamhet? Vad ska ni bidra med?*

”Det beror lite på trender, maktstyre, forskning osv. När ungdomsgårdar kom till så var det en slags förvaring för att förhindra ungdomar från att vara ute och begå brott och bråka, sedan handlade det mycket om främjande arbete och att utveckla ungdomarna vid sidan av skolan, så det är väldigt mycket trender. Idag handlar det mest om förebyggande arbete och att stoppa kriminalitet och droger, men det finns samtidigt ingen forskning på att det faktiskt gör det. För mig går främjande och förebyggande arbete hand i hand”.

- *Om det inte finns någon forskning på att det funkar, varför tror du då att det är så självklart för kommuner att ha fritidsgårdar*

”Det är egentligen inte det längre, vi har ingen lag i Sverige som säger att det måste finnas fritidsgårdar utan det handlar mycket om politikens goda vilja. Det är en politikerstyrd verksamhet och våra enhetsmål sätts upp efter vad kommunfullmäktige beslutar i budgeten, sedan hamnar det i vår stadsdelsnämnd.”

- *Hur fungerar det när ni får målen tilldelade? Kommer de från högt ovanför era huvuden?*

”Från början kommer de som sagt från vår kommunfullmäktige, sedan till vår stadsdelsnämnd och till sist till de som arbetar på fritidsgårdarna som i sin tur är med och planerar och beslutar utifrån förutsättningarna som politikerna har bestämt.”

- *Tycker du att ni har tillräckligt mycket inflytande eller gör ni bara som politikerna bestämmer?*

”Jag tycker att det är bra att vi har övergripande mål att förhålla oss till och då det är en politikerstyrd verksamhet så måste vi anpassa oss efter den och göra så bra vi kan utifrån förutsättningarna. Men jag tycker samtidigt att vi har tillräckligt med handlingsutrymme och våra verksamheter blir inte jättepåverkade av vilken majoritet som styr utan det är isåfall budgetar som förändras med tiden vilket vi får anpassa oss efter”

- *Hur stor roll tror du då att fritidsgårdar har, eller inte har för bekämpningen av kriminalitet i utsatta områden?*

”Det är väldigt svårt att svara på, men fritidsgårdar är väldigt efterfrågade och jag vet att vi når de ungdomar som inte har möjlighet till någon egen form av fritidsverksamhet. Däremot

Handledare: Mia Orange

skulle jag ha ett önskemål av att jobba mer med de ungdomar som man ser är på väg att fara illa och lägga stora resurser på 10 till 12-åringar så att man upptäcker dessa ungdomar i tid.”

- *Hur ska det arbetet genomföras? Kan det till exempel handla om ökad personal?*

”Det skulle kanske kunna vara någon annorlunda typ av personal, i nuläget är det fritidsledare som arbetar men det skulle kanske behöva vara behandlingsassistenter eller socionomer, som direkt kan ta tag i de ungdomar som de ser är på väg att fara illa.”

- *Vad har fritidsledare för handlingsutrymme?*

”De har anmälningsskyldighet, så de ska anmäla social oro till socialtjänsten om de upptäcker någon som mår dåligt eller riskerar att hamna fel. Detta tror jag dock har varit bristfälligt genom åren då det kanske har upptäckts för sent eller på grund av att folk har kollat bort. Vår roll är inte att jobba med behandling utan det är lämnar vi till socialtjänsten.”

- *Vad har övriga fritidsverksamheter för roll, exempelvis sport- och kulturverksamheter?*

”De har alla delat ansvar och vi samarbetar med alla möjliga sorters organisationer och föreningar. Idrotten är väldigt stor och vi samarbetar mycket med föreningar där vi bland annat anordnar spontanfotboll på kvällar.”

- *Hur tror du utvecklingen kommer att se ut kring fritidsgårdars verksamhet?*

”Fritidsgårdar har absolut möjlighet att göra skillnad, till viss del, men vi kan ju inte ändra på de som redan är kriminella. Däremot har vi möjlighet att stoppa upp nyrekryteringarna. Min förhoppning är att de yngre ska se på de äldre som valde fel bana och se vad som händer med dem, och hur många som dör vid en väldigt ung ålder. Och av det jag börjar höra så börjar de unga tänka efter kring just detta och kanske börjar välja andra vägar. Jag vet att vi räddar många men hur stor andel av folk som ändå skulle hamna i kriminalitet är extremt svårt att veta”

- *Ligger det någon sanningshalt i att en del rekryteringarna till kriminella gäng faktiskt sker på fritidsgårdarna?*

”Ja, det kan det absolut göra. Det finns forskning som säger att om det är en dålig fritidsgård där det inte händer någonting så är det bara att lägga ner den, då främjar den bara brott och kriminalitet. Där har även ledarna ett stort ansvar där de måste vara uppmärksamma och ha

Handledare: Mia Orange

rätt relationer med ungdomarna. Det sprids bland annat en massa rykten, mycket i media, om att det jobbar kriminella på verksamheten, vilket för det allra mesta inte stämmer överhuvudtaget utan är rykten tagna från tomma intet. Detta blir i sin tur farligt eftersom det kan leda till att personalen tappar lusten att arbeta om de blir utpekade som kriminella vilket i värsta fall kan leda till att en fritidsgård läggs ner. Om det däremot skulle ligga någon sanningshalt i ett sådant påstående så måste polisen agera på en gång. Samtidigt så tar vi ut belastningsregistret på samtliga anställda”

- *Har generellt de anställda någon särskild bakgrund?*

”Ja, många som arbetar kommer från området, även om de sällan bor kvar där längre, och känner en liten kallelse att hjälpa till och förändra sin stadsdel. Det kan vara en fördel att komma från området, men det överväger aldrig faktumet att du måste ha rätt utbildning. Och det kan även vara bra att få in personal från andra områden med en annan bakgrund så att ungdomarna får chansen att träffa folk från andra delar av staden och landet. Det har blivit väldigt mycket ”vi här” och ”de där” vilket är jättefarligt och som vi vill hjälpa till att förebygga”

- *Finns det någon risk att ert arbete ibland når killar mer än tjejer?*

”Ja, det är ett av våra stora dilemman. Men vi har speciella tjejkvällar då bara tjejer är välkomna med kvinnliga ledare och samarbetar även med dansverksamheter vilket lockar mycket tjejer. Anledningen till att vi får in mindre tjejer är dels eftersom de generellt är bättre i skolan än killar och börjar ofta gymnasiet i innerstan där de träffar nya vänner som de börjar umgås med. En annan anledning kan vara att de är lite mer hårt hållna och ska vara hemma på kvällarna, samt att de blir kontrollerade hemifrån där bortgifte faktiskt är en orsak, detta är någonting som vi vet förekommer. Dessutom går det ibland rykten om att kriminella killar hänger på fritidsgårdarna vilket avskräcker tjejerna”

7.5 Teoretisk analys av intervju

Efter genomförd intervju så fann vi flera tecken på att teorierna vi arbetat med går att applicera på de svar som Lindström gett oss. Dels så fanns det indikationer om att tjänstemannatyperna närbyråkraten och aktivisten stämde in på de som arbetade med fritidsgårdar. Vidare gick det även att se hur olika delar av differential association theory gick att koppla till svar angående verksamheten.

Till att börja med så går tjänstemannatypen närbyråkraten att känna igen Lindströms beskrivning av fritidspedagoger. De har en ständig närkontakt med medborgare, arbetar i en

politikerstyrd verksamhet relativt långt ner i hierarkin och genomför den politik som framförs. Dock kan man tillägga att just de fritidspedagoger som arbetar på Kista-Rinkebys fritidsgårdar ändå är med och till en viss grad i utformningen av verksamheten utifrån de bestämmelser som kommer från politikerna, vilket går emot teorin om närbyråkraten. När frågan om handlingsutrymme ställdes så var svaret att den enda plikten de anställda har är anmälningsplikt, detta tolkar vi dels som att de i övrigt har relativt fritt handlingsutrymme, denna tolkning kan göras med hänsyn till liknande tjänstemannatyper som exempelvis lärare. Men det går även att uppfattas som att den enda befogenheten de har är anmälningsplikt.

Den andra tjänstemmatypen som går att koppla till intervjun är aktivisten. Aktivisten utmärker sig genom att arbetet den genomför görs utifrån ett personligt engagemang, de är även med i utformningen av verksamheten. I intervjun beskrivs hur en stor del av personalen på Rinkeby-Kistas fritidsgårdar är uppväxta i området och känner en lust att ge tillbaka någonting till deras hemtrakt, i detta fall ett engagemang för att hjälpa till att arbeta förebyggande gentemot ungdomar. Eftersom att aktivisten även är med i utformningen av politiken så går även detta att koppla till personalen på fritidsgårdarna som är med och planerar och beslutar om hur verksamheten ska bedrivas.

Även differential association theory går att applicera på svaren vi fått kring om det skulle ske rekryteringar till kriminella gäng på fritidsgårdar. Lindström beskriver det som att det ibland går rykten om att kriminella kan finnas på fritidsgårdar och även att rekrytering kan äga rum där. Då Sutherland's teori menar att brottsligt beteende lärs in genom intima personliga grupper så finns risken att denna process skulle kunna ske på fritidsgårdar där det finns kriminell närvaro.

8. Diskussion

8.1 Fritidsgårdars roll i arbetet mot kriminalitet

Det som framkommer ju mer man undersöker ämnet och diskussionen kring fritidsgårdar är att de i synnerhet har en viktig roll som en mötesplats i särskilt utsatta områden. Enligt Lindström så fungerar många fritidsgårdar som ett vardagsrum för ungdomarna som besöker dem, vilket gör att antalet besökare ofta är högt i de särskilt utsatta områdena Spånga-Tensta och Rinkeby-Kista. Detta kan i sin tur locka till sig personer som eventuellt bedriver kriminell verksamhet, och enligt differential association theory kan de i sin tur kan rekrytera unga till kriminalitet på fritidsgårdarna genom personlig kontakt och interagerande. I detta avseende så har de som arbetar på fritidsgårdarna ett stort ansvar i att anmäla ifall de upptäcker att kriminell verksamhet skulle ske i och kring fritidsgårdarna eller om en ungdom

är på väg att fara illa. Detta går att applicera på tjänstemmantypen närbyråkraten som har ett relativt fritt handlingsutrymme i sin tjänsteutövning. Att arbeta förebyggande mot kriminalitet kan nog i många fall vara mycket begärt för många fritidsgårdar och för att kunna göra ett ordentligt arbete för de ungdomar som eventuellt är på väg in i kriminalitet så behöver de som arbetar på fritidsgården ha rätt kunskap och de verktyg som krävs för att göra det arbetet på rätt sätt.

En vält fungerande fritidsgård är också en fritidsgård som har besökare, för att kunna hjälpa ungdomar som ser en kriminell bana i livet som ett alternativ så behöver dessa ungdomar fångas upp i ett tidigt stadie och ung ålder. Om fritidsgården inte är en naturlig mötesplats för ungdomarna i området så försvinner också möjligheten för de som arbetar med verksamheten att faktiskt kunna göra något åt situationen. Som beskrivs i avsnittet om differential association theory så är kriminalitet ett beteende som lärs in under tid och genom interaktioner med andra individer, om man ska kunna stoppa dessa processer så krävs det att de ungdomarna som berörs av det tidigt och medvilligt besöker fritidsgårdar för att det eventuellt ska kunna stoppas i tid.

Som behandlas i bakgrunden så har fritidsgårdars uttalade roll aldrig varit att direkt förebygga kriminalitet utan var från början en plats att "*förvara*" och "*uppföstra*" ungdomar när de inte är i skolan eller hemma. Med tiden så har begreppen förebygga och främja kommit in mer i den allmänna debatten vilken kan ha ställt högre krav på rollen som fritidsgårdar har. Som nämnts tidigare så är de konkreta åtgärdsalternativ för de som arbetar på fritidsgårdar vid eventuell kriminalitet eller annan fara som ungdomar kan råka ut för, anmälningsplikt till socialen.

8.2 Samband mellan fritidsgårdars arbete och begångna brott i utsatta områden

Det första som vi har kommit fram till är att unga ligger i riskzonen för att drabbas av brottsliga handlingar på olika sätt. Det kan både handla om att de dras in i den kriminella världen och utför brott, eller att de drabbas av brotten. Vi kan dels dra denna slutsats genom att hänvisa till studien gjord av Sturup m.fl. som hävdar att män mellan 15–29 år begår en majoritet av de skjutningar som äger rum i Sverige och att denna ökning av skjutningar begångna av unga har ökat markant de senaste 20 åren. Samma studie menar även att det är unga som även löper störst risk att utsättas för skjutningar och att det idag är fyra gånger större risk att en man mellan 15–29 faller offer för en skjutning, än en man över 30 år.

Handledare: Mia Orange

Men det är inte bara vapenbrott som i högre grad begås av unga, utan även exempelvis rån utomhus. I data insamlad från BRÅ såg vi att det är mycket mer sannolikt att unga i särskilt utsatta områden utsätts för rån utomhus än unga i andra delar av landet. Genomsnittet för en person under 18 år att utsättas för rån utomhus i landet är 12,625 per 100 000.e person, i analysen av insamlad data från BRÅ så ser man att de sammanlagda datan från de 8 särskilt utsatta områden som vi har med ligger över snittet, vilket innebär att unga i särskilt utsatta områden löper större risk att utsättas för rån än i andra delar av landet. Om vi sedan tar hänsyn till BRÅ:s rapport ”*Personrån - En studie om vilka som utsätts, om brotten samt om riskfaktorer för rån bland unga*” så kan vi konstatera att de som begår rånen mot unga, troligtvis också är unga vilket leder oss till att anta att en stor del av dessa rån har begåtts av ungdomar under 18 år. Med hjälp av studien genomförd av Sturup m.fl. och statistiken från BRÅ kan vi därmed konstatera att unga i särskilt utsatta områden löper en högre risk att påverkas av kriminalitet, både som gärningsmän och som offer. Faktumet att fler unga i utsatta områden löper risk att bli kriminella gärningsmän bekräftas av Sutherland’s differential association theory då den menar att brottsligt beteende lärs in genom interagerande med kriminella individer. Om antalet kriminella alltså redan är högt så ökar risken att fler kommer i kontakt med brottsliga individer och på så sätt själva blir kriminella.

Genom intervjun vi genomförde med Stefan Lindström så fick vi bilden av att fritidsgårdar i särskilt utsatta områden har särskilt många besökare jämfört med andra delar av landet. Detta trodde Lindström berodde på socioekonomiska skäl, alltså att många i området lever ekonomiskt ansträngt och därför bor väldigt trångt vilket innebär att barn och ungdomar inte får plats att umgås hos varandra utan istället söker sig till fritidsgårdar. Faktumet att de är så välbesökta och populära bland ungdomar visar även att ungdomar själva väljer att söka sig till fritidsgårdar istället för olika slags kriminella gäng. Alternativet är att de istället skulle umgås med varandra utomhus vilket skulle öka risken för brott då de bland annat saknar vuxna som kan övervaka de. Just detta går att koppla till faktumet att unga i särskilt utsatta områden i större utsträckning utsätts för rån utomhus, om unga i dessa områden som ligger i riskzonen för att hamna i kriminalitet umgås på en fritidsgård istället för ute på gatorna, så är chansen stor att andel rån minskar. Enligt Lindström är det dock i praktiken omöjligt att veta hur många ungdomar fritidsgårdar ”räddar” från att begå brott, även om han vet att de lyckas stoppa en del ungdomar från att hamna i kriminella kretsar.

Även om fritidsgårdar har en stor inverkan så tycker samtidigt Lindström att de hade kunnat behöva mer resurser att hjälpa ungdomar som de ser är väldigt nära att göra fel val i livet. Han nämner bland annat socionomer och behandlingsassistenter som aktivt kan hjälpa barnet eller den unga. I och med att de som jobbar på fritidsgårdar endast har anmälningsplikt så kan inte de hjälpa till med själva behandlingen av den drabbade. Denna utökning av personal med utökade befogenheter för fritidsverksamheten i sin helhet skulle i sin tur innebära att

närbyråkratrollen skulle bli starkare bland fritidsverksamhetens personal, i och med utökat handlingsutrymme. Lindström nämner också att övrig fritidsverksamhet som idrotts- och kulturföreningar även har ett stort ansvar och om man söker efter en koppling mellan brottslighet och fritidsgårdar så måste man ta hänsyn till just dessa övriga faktorer.

I data insamlat från SCB kunde vi se att kommunen som satsade mest per 1000:e var Stockholm, följt av Botkyrka och Södertälje. De kommuner som satsade minst var Göteborg och Malmö, som båda, 2018, låg under det snittet som hela Sverige spenderade på fritidsgårdarna. Fallet Malmö är här värt att titta lite närmare på i och med att året de satsade allra minst, 2017, även var det år som de hade som allra flest rapporterade skjutningar. Detta beror självklart på flera faktorer och kan vara en slump men det skulle kunna få en att tro att det finns ett samband. Om vi däremot tittar på antal begångna rån utomhus så ligger Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta i topp, båda dessa områden är del av Stockholms kommun vilket är den kommun som satsat mest på fritidsgårdar. Samtidigt så återfinns Malmö östra och Malmö södra väldigt långt ner vilket är intressant då Malmö är den kommun som satsat minst på fritidsgårdar. Utifrån denna statistik insamlat från BRÅ finns det alltså ingenting som tyder på att det finns något samband mellan andel begångna brott och satsningar på fritidsgårdar i de särskilt utsatta områden vi har valt att rikta in oss på.

Sammanfattningsvis så är fritidsgårdar extremt populära av en anledning och oavsett makthavare så är alla överens om att de bör finnas, det som skiljer är isåfall hur stor roll fritidsgårdar skall ha (Lindström, 2020). Det vi har kommit fram till är att om ungdomar inte tvingas vistas ute på gatorna för att umgås utan istället kan samlas på fritidsgårdarna, så minskar risken att de begår brott. Vi kan även dra slutsatsen att ungdomar i utsatta områden begår fler rån utomhus än i övriga Sverige och insatser i dessa områden mot unga är således extremt viktiga; där gör fritidsgårdarna ett väldigt stort arbete då de arbetar förebyggande. Just förebyggande arbete är någonting som bland annat Stefan Lindström tycker är extremt viktigt och han menar att om fritidsgårdarna kan nå ut till ungdomarna vid en ung ålder så kan de få dem att välja en annan väg i livet än den kriminella banan.

Dock finns det tecken på att fritidsgårdar kan ha en negativ effekt på ungdomarna, dels menar författarna Joseph L. Mahoney och Håkan Stattin att icke-strukturerade aktiviteter, vilket de anser att barn på fritidsgårdar sysslar med, överrepresenteras av barn med ett avvikande beteende från samhällets normer vilket missgynnar barnet längre fram i livet. De menar även att fritidsgårdar kan leda till att unga barn börjar umgås med barn äldre än de själva som kan utnyttja dem på ett negativt sätt. Det senare argumentet bekräftar även Stefan Lindström som berättar att det kan förekomma rekrytering till kriminella verksamheter på själva fritidsgårdarna. Dock ska tilläggas att många fritidsgårdar tenderar att ha olika åldersgrupper indelade efter vissa förbestämda tider.

9. Slutsats

För att sammanfatta de resultat vi kommit fram till i denna uppsats så kan man notera att för att på ett tydligt sätt kunna konstatera huruvida fritidsgårdar har en inverkan på mängden av brottslighet i särskilt utsatta områden, så skulle man behöva göra en mer omfattande undersökning med fler områden och fler typer av brott under en längre tid. De resultat som vi fick fram visade inte entydigt att sambandet mellan stora resurser på fritidsgårdar och minskade brott i samma område skulle vara särskilt starkt. En slutsats vi däremot kunde dra av de resultat som framkom av den kvantitativa analysen är att under den period som vi undersökte så låg resurserna på en relativt konstant nivå för alla områden medan rånen utomhus kunde skilja sig relativt stort mellan områdena. Att hävda att fritidsgårdarna inte skulle ha någon inverkan på brottsligheten eller för ungdomarnas välbefinnande stämmer nog inte heller, som hänvisas till i rapporter i bakgrunden och i intervjun med Lindström så hävdar många som arbetar med verksamheten att de gör en verklig skillnad för ungdomars eventuella kriminella livsval eller inte. Detta skulle även kunna bekräftas av Edwin Sutherland's Differential association theory, då fritidsgårdar i teorin borde hindra unga från att komma i kontakt och interaktion med andra kriminella och på så sätt även hindra dem från att hamna i kriminalitet.

Även om mycket pekar på att fritidsgårdar har en betydande roll i bekämpningen av kriminalitet bland unga så är det som Stefan Lindström säger: "Det finns ingen forskning på att fritidsgårdar faktiskt bekämpar kriminalitet". Detta är någonting som vi själva blev varse om när vi jämförde vår insamlade data; den kommun som satsade mest på fritidsgårdar hade högst andel rån, och den som satsade minst hade minst andel rån. Samtidigt hade Malmö flest skjutningar det året de satsade minst på fritidsverksamheten; det blev alltså helt omöjligt att se några eventuella kopplingar de två variablerna emellan. Det som går att konstatera är dock att om vi lyssnar på de som arbetar i miljön så säger de att de med säkerhet vet att de räddar barn från att välja den kriminella vägen.

10. Referenslista

Elektroniska källor

- Berggren, Leif, 2008. "Med lots in i vuxenvärlden" i Ungdomsstyrelsens "*Mötesplatser för unga - aktörerna, vägvalen och politiken*". Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:2, s. 140-166.
https://www.mucl.se/sites/default/files/publikationer_uploads/motesplatser-for-unga-web.pdf
Hämtdatum 2019-12-07

-Blomdahl, Ulf-Stig Elofsson, Karolina Bergmark- Linda Lengheden, 2017. "*Ung livsstil Malmö- En studie av ungdomar i högstadiet*".

Tillgänglig:

https://www.unglivsstil.org/wp-content/uploads/2019/01/Ung-livsstil-Malm%C3%B6_en-studie-av-ungdomar-i-h%C3%B6gstadiet.pdf Hämtdatum: 2020-01-03

- BRÅ 2019. "Nationella trygghetsundersökningen - om utsatthet, otrygghet och förtroende".

https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70ec536d/1570520930995/2019_11_Nationella_trygghetsundersokningen_2019.pdf Hämtdatum: 2019-12-08

-BRÅ 2016:11. "Personrån- En studie om vilka som utsätts, om brotten samt om riskfaktorer för rån bland unga"

https://www.bra.se/download/18.25f91bdc15453b49d0ff25be/1510819303673/2016_11_Personran.pdf Hämtdatum: 2019-12-13

- Forkby, Torbjörn, 2008. "Främjande mötesplatskulturer " i Ungdomsstyrelsens "*Mötesplatser för unga - aktörerna, vägvalen och politiken*". Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:2, s. 16-46.

https://www.mucl.se/sites/default/files/publikationer_uploads/motesplatser-for-unga-web.pdf
Hämtdatum 2019-12-07

- Olsson, Hans-Erik, 2008. "Om socialpolitik, fritidspolitik och gatans löshästar" i Ungdomsstyrelsens tidskrifters "*Mötesplatser för unga – aktörerna, vägvalen och politiken*".

S. 49 Tillgänglig:

https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/motesplatser-for-unga-web.pdf
Hämtdatum: 2019-12-06

- Olsson, Hans-Erik, 2008. "Om socialpolitik, fritidspolitik och gatans löshästar" i Ungdomsstyrelsens tidskrifters "Mötesplatser för unga – aktörerna, vägvalen och politiken". S. 53 Tillgänglig:

https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/motesplatser-for-unga-web.pdf
Hämtdatum: 2019-12-06

-Polisen, 2018. "Granskning av särskilda satsningar - utsatta områden"

<https://polisen.se/siteassets/dokument/internrevision/granskning-sarskilda-satsningar---utsatta-omraden.pdf> Hämtdatum: 2019-12-09

-Polisen, 2019. "Kriminell påverkan i lokalsamhället - En lägesbild för utvecklingen i utsatta områden"

https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/kriminell-paverkan-i-lokalsamhallet.pdf Hämtdatum: 2019-12-08

- Polisen, 2018. "Statistik skottlossningar i Malmö"

<https://polisen.se/aktuellt/nyheter/2018/juli/statistik-skottlossningar-i-malmo/> Hämtdatum: 2019-12-20

- Polisen, 2017. "Utsatta områden - Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen"

https://polisen.se/siteassets/dokument/ovriga_rapporter/utsatta-omraden-social-ordning-kriminell-struktur-och-utmaningar-for-polisen-2017.pdf Hämtdatum: 2019-12-08

- Statistikdatabasen Brottsförebygganderådet, 2019

<http://statistik.bra.se/solwebb/action/index> Hämtdatum: 2019:12-07

-Statistikdatabasen Statistiska centralbyrån, 2019

<http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/> Hämtdatum: 2019-12-03

- Statskontoret 2018. "Ombildningen till en sammanhållen polismyndighet- slutrapport"

<http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201818.pdf> Hämtdatum: 2019-12-09

https://link-springer-com.ludwig.lub.lu.se/content/pdf/10.1007%2Fs10610-018-9387-0.pdf?fbclid=IwAR0PZT79-M3anYfxE_fi02D_tSOkvotWcOBxygK4FqWsMXWGq2OPGKMfbvs

Hämtdatum: 2019-12-30

- Wade, Louise Carroll, 2005. "*Settlement Houses*" i Encyclopedia of Chicago. Tillgänglig: <http://www.encyclopedia.chicagohistory.org/pages/1135.html> Hämtdatum: 2019-12-06.

Icke-elektroniska källor

-Andersson, Heléne, Görel Hansson, 1999. "*Fritidsledaren: om fritidsledarens yrkeskompetens*". Solna: Ekelund

- Forkby, Torbjörn - Helena Johansson - Susanne Liljeholm Hansson, 2008. "*Främjande pedagogik, perspektiv och läroprocesser i ungdomsarbetet*" 1. Uppl. PR-Offset, Mölndal

-Hysing, Erik- Jan Olsson, 2012. "Tjänstemän i politiken" 1. Uppl. Studentlitteratur AB, Lund.

- Mahoney, Joseph L. - Håkan Stattin - David Magnusson, 2001. "Youth recreation centre participation and criminal offending: A 20-year longitudinal study of Swedish boys" i "*International Journal of Behavioral Development*". SAGE Publications 2001, s. 509-519.

- Mahoney, Joseph L. & Håkan Stattin, 2000. "Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context" i "*Journal of Adolescence*". Elsevier 2000, s. 113-127.

- Olsson, Hans-Erik, 1992. *Staten och ungdomens fritid – kontroll eller autonomi?* 1. Uppl. Studentlitteratur AB, Lund.

-Sturup, Joakim - Amir Rostami - Hernan Mondani - Manne Gerell - Jerzy Sarnecki - Christofer Edling, 2018. "*Increased gun violence among young males in Sweden: a descriptive national survey and international comparison*" i European Journal on Criminal Policy & Research. The Author(s) 2018, vol. 25 issue 4, s. 5-7.

-Sutherland, Edwin- Donald Cressey, 1955. "*Principles of Criminology*". Fifth edition. Philadelphia: J B Lippincott Company.

11. Bilaga

[Dataset rån utomhus](#)

[Dataset rån hela Sverige](#)